

de absolute bevolkingscijfers (zie tabel 2), dan constateren we reeds onmiddellijk dat in de periode 1830-1900 het bevolkingsaantal bijna vier en een half maal zo groot geworden is. Van ruim 72.000 in 1830 is het toegenomen tot bijna 320.000 in 1900.

(De absolute cijfers zijn ontleend aan de gemeenteverslagen van de genoemde jaren).

Uit deze cijfers blijkt dat, afgezien van de periode 1860-1870, de bevolking van Rotterdam in steeds sneller tempo is toegenomen. Het hoogtepunt in de ontwikkeling valt echter toch wel in de laatste twintig jaar van de vorige eeuw. De groei van de Rotterdamse bevolking in de periode 1880-1900 is spectaculair; het aantal inwoners is in die twee decennia meer dan verdubbeld.

In figuur 1 is de loop van de bevolking van respectievelijk Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage en Utrecht in de tweede helft van de negentiende eeuw grafisch weergegeven. In tabel 3 worden van deze steden de absolute en de relatieve bevolkingscijfers van de periode 1850-1900 vermeld.

Tabel 3: De bevolking van Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage en Utrecht in de jaren 1850-1900.

<i>tijdstip</i> <i>1 januari</i>	<i>Rotterdam</i>		<i>Amsterdam</i>		<i>Den Haag</i>		<i>Utrecht</i>	
	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.
1850	89.000	59,3	232.000	73,2	72.000	63,7	47.000	70
1860	106.000	70,6	259.000	81,7	80.000	70,8	53.000	79,1
1870	121.000	80,6	270.000	88,3	93.000	82,2	59.000	88
1880	150.000	100	317.000	100	113.000	100	67.000	100
1890	203.000	135,3	431.000	135,9	164.000	155,1	86.000	128,3
1900	319.000	212,6	536.000	169	218.000	192,9	104.000	155,2

Duidelijk blijkt hieruit dat de bevolking van Amsterdam en 's-Gravenhage het sterkst toegenomen is in de periode 1880-1890; in Rotterdam zien we de sterkste toeneming in de periode 1890-1900, terwijl Utrecht een tamelijk regelmatige groei laat zien.

De samenhang tussen de bevolkingsgroei en de ontwikkeling op economisch gebied, die Rotterdam onderging, is duidelijk. Bruggebouw, havenaanleg en verhoogde activiteit in het scheepvaartbedrijf deden een sterke vraag naar arbeidskrachten ontstaan.